

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΜΗΧΑΝΗ

Μητροπολίτης
Κωνσταντίας και Αμμοχώστου
Βασίλειος

Σε καιρούς πειρασμών
παρηγορήσου με τις επαγγελίες του Θεού,
με αυτές δεν θα απογοητευτείς.
Με τον λόγο του ο Θεός ανταποδίδει τα πάντα
και ο θησαυρός του οίκου του δεν είναι ελλιπής
ώστε να αμφιβάλλεις για τις υποσχέσεις Του¹

Ο Ελληνισμός τιμά την επέτειο της συμπλήρωσης διακοσίων ετών από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασεως του 1821 και της εθνικής του Παλιγγενεσίας έπειτα από τετρακόσια χρόνια δουλείας συνόλου του Ελληνικού γένους. Το ιστορικό αυτό γεγονός δεν πρέπει να περιορίζεται στη χρονική στιγμή της έναρξης της επανάστασεως, γιατί αποτελεί ορόσημο και η σημασία του επεκτείνεται αφενός μεν στην προ αυτής Βυζαντινή ιστορία και κατάσταση του Ελληνισμού με τη σταδιακή υπαγωγή των κτήσεων της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στους Οθωμανούς - Τούρκους, όπως και των άλλων Χριστιανικών λαών στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και, αφετέρου, στην μεταεπαναστατική περίοδο, κατά την οποία πρέπει να μας απασχολήσουν φλέγοντα θέματα του Ελληνισμού και του Χριστιανισμού: α) το γεγονός ότι ποτέ στην ιστορική μας πορεία δεν έχουμε απαλλαγεί από τη συνεχιζόμενη επιβουλή των Τούρκων κατά του Έθνους μας. Παράδειγμα τα δύο κύρια και επίπονα ιστορικά γεγονότα, που συνέβησαν μεν πρώτο μετά παρέλευση εκατό χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής επανάστασης, δηλαδή γενοκτονία των Ελλήνων της Μικράς Ασίας (1922) και το δεύτερο, 150 χρόνια μετά την Επανάσταση, η εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο (1974). Το αποτέλεσμα της Ελληνικής επανάστασεως ήταν η δημιουργία του Νεοελληνικού κράτους, με βάση τις αξίες πάνω στις οποίες στηρίχθηκε αυτή η δομή, όπως οι αξίες αυτές διακηρύχθηκαν κατ' επανάληψη από Εθνοσυνελεύσεις κατά την περίοδο του αγώνα ή και στα απομνημονεύματα των πρωτεργατών της

---

¹Εφραίμ του Σύρου, Ύμνος περί παραδείσου 7,1. BROCK, Sebastian, St. Ephrem the Syrian. Hymns on Paradise, St. Vladimir's Seminary Press, New York 1990, p. 119 (μετάφραση από τα Αγγλικά δική μας).

επαναστάσεως², όπως και η ευθύνη που αναλαμβάνουμε για τη συνέχιση των αξιών αυτών, αν συνεχίζουμε να τις πιστεύουμε και να τις υποστηρίζουμε. Επί του θέματος αυτού καλούμαστε σε μία αυτοκριτική.

Ο Τίτλος της αποψινής μας ομιλίας στην Η' Κληρικολαϊκή Συνέλευση μας, αφιερωμένη σε όλους εκείνους που μας χάρισαν την ελευθερία με το αίμα της θυσίας τους, είναι η «**Αντίσταση στη μεγάλη μηχανή**»³, και αποσκοπεί στο να αναδείξει δύο σημαντικά γεγονότα, τα οποία, θεωρούμενα εντός ακόμα και των σύγχρονων γεωστρατηγικών σχεδιασμών, είναι αυτά που καθόρισαν την Εθνική και Χριστιανική πορεία, χωρίς αμφιβολία, του Ελληνισμού και της περαιτέρω πορείας του, αλλά και όλων των άλλων Χριστιανικών λαών του ευρύτερου χώρου της Μέσης Ανατολής, όπου σήμερα η χριστιανική παρουσία συρρικνώνεται όλο και περισσότερο και όλο και πιο επικίνδυνα. Δεν κάνω κήρυγμα απελπισίας ή μισαλλοδοξίας, αλλά ανάγνωση της ιστορίας για τα αναγκαία συμπεράσματα που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση και των σύγχρονων προκλήσεων.

Από τη στιγμή της εμφανίσεως του Μωαμεθανισμού στη Μέκκα και Μεδίνα και τις θρησκευτικές και στρατιωτικές επιδιώξεις του Μωάμεθ και των διαδόχων του, στήθηκε από τους υπεναντίους μία «**μεγάλη μηχανή**» πολλαπλών χρήσεων και εννοιών, όπως: γεωστρατηγικών σχεδιασμών, πολεμικών επιχειρήσεων, τακτικής εξισλαμισμών, υποταγής λαών και θρησκειών, καταστροφής πολιτισμών και υποταγής, αφαίρεση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κ.ά.⁴. Εδώ χωρεί αρκετή συζήτηση για το ποιοι και γιατί επέλεξαν να γίνουν και οι ίδιοι γρανάζια της μεγάλης αυτής καταστροφικής μηχανής, από τότε μέχρι και σήμερα, συζήτηση στην οποία δεν θα υπεισέλθω. Οι υπόλοιποι χριστιανικοί λαοί της Μέσης Ανατολής, δεν μπόρεσαν να ελευθερωθούν από τη μεγάλη αυτή μηχανή του Ισλαμισμού. Η ανάμνηση ενός Ελληνικού και Χριστιανικού μεγαλείου είναι τα αρχαία Ελληνορθόδοξα Πατριαρχεία στη Μέση Ανατολή, Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια και Ιεροσόλυμα και το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην Κωνσταντινούπολη, που ανέδειξαν μεγάλες μορφές στην ορθόδοξη Εκκλησία⁵.

---

²Βαρβούνης, Εμμανουήλ Γ., Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 και η παράδοση της Ρωμηοσύνης, Πνευματική Διακονία, 14 (2021), 34, 159-168. Αφιέρωμα: Ανάσταση του γένους 1821-2021: ιστορία και παράδειγμα.

³Αφορμή μας έδωσε το πολυσυζητημένο βιβλίο του FabianScheidler, με τίτλο, Το τέλος της μεγάλης Μηχανής, σύντομη ιστορία ενός πολιτισμού υπό αποσύνθεση (στην Αγγλική), χωρίς όμως να ταυτίζεται με τις απόψεις του συγγραφέα.

⁴Βλ. Κοκκινόφτας Κωστής, Εξισλαμισμοί και επανεκχριστιανισμοί στην Κύπρο. Πνευματική Διακονία, 14 (2021), 14, 51-57. Αφιέρωμα: Ανάσταση του γένους 1821-2021: ιστορία και παράδειγμα.

⁵Ενεκα της σημερινής αυτής καταστάσεως, πρόσφατα, η «Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας» οργάνωσε συνέδριο στη Βηρυτό (3-4 Απριλίου 2018) με τον τίτλο, «Συνύπαρξη Χριστιανών και Μουσουλμάνων στη Μέση Ανατολή». Βλ. Συνύπαρξη Χριστιανών και Μουσουλμάνων στη Μέση Ανατολή. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου. «Ενότητα στην πολυμορφία

Ο μόνος λαός που κατόρθωσε να σπάσει εν μέρει τα γρανάζια της μεγάλης μηχανής, χωρίς όμως την ολοκληρωτική εξουδετέρωσή της, είναι ο Ελληνισμός. Τις τελευταίες δεκαετίες όλοι είχαμε την εμπειρία της ισλαμικής τρομοκρατίας, αλλά και όλα όσα συμβαίνουν το τελευταίο διάστημα στην Κύπρο και στην Ελλάδα με τις παντός είδους απειλές της Τουρκίας.

Πρωϊμότερη της μεγάλης μηχανής του Ισλάμ είναι η απεριγράπτη σε μέγεθος μηχανή που στήθηκε από εκείνους που συνεργάστηκαν και συνεχίζουν να συνεργάζονται εναντίον του Ευαγγελίου του Χριστού. Αν θα όριζα τί είναι αυτή η μεγάλη μηχανή θα χρησιμοποιούσα το περιγραφικό κείμενο του 17^{ου} κεφαλαίου της Αποκαλύψεως σύμφωνα με το οποίο, γυναίκα ντυμένη με πολύτιμα χρυσοκόκκινα φορέματα, έχοντας στα χέρια της χρυσό ποτήρι γεμάτο από βδελύγματα και ακαθαρσίες, μεθύσκει με το αίμα «των αγίων και εκ του αίματος των μαρτύρων» του Ιησού Χριστού. Η μεγάλη μηχανή στήθηκε ήδη από την πτώση του πρώτου ανθρώπου που θέλησε να αυτονομηθεί, να γίνει ο ίδιος θεός και να αποκόψει τον αληθινό Θεό από τη ζωή του. Αυτό συνεχίζεται ακόμα και στις μέρες μας και αποκαλείται «μοντερνισμός», «μεταμοντερνισμός» ή και «αθεΐα. Ο πόλεμος εναντίον εκείνων που αποδέχονται τον Λόγο του Θεού και ομολογούν την πίστη τους στον ένα και μοναδικό Τριαδικό Θεό, τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα, ήταν στις ιστορικές φάσεις του σκληρός, απάνθρωπος και θανατηφόρος. Ας θυμηθούμε τους διωγμούς των Ρωμαϊκών αρχών κατά των Χριστιανών, με πρώτο τον ίδιο τον Ιησού Χριστό που θανατώθηκε στο ξύλο του Σταυρού. Ας τιμήσουμε όλους εκείνους που στη διάρκεια όλων των αιώνων της επιθετικότητας του Τουρκικού Ισλάμ οδηγήθηκαν σε μαρτυρικό θάνατο είτε ένεκα της εθνικής καταγωγής τους είτε ένεκα της πίστεως τους στον Θεό είτε για να δημευθεί η περιουσία τους. Κάποιοι αριθμοί που διασώθηκαν για την Κύπρο προκαλούν ίλιγγο για την προσπάθεια των κατακτητών να εξαφανίσουν τον χριστιανικό πληθυσμό της⁶.

Εδώ να μου επιτραπεί να ταυτίσω την κατάσταση αυτή με την περιγραφή και πάλι του βιβλίου της Αποκαλύψεως του ευαγγελιστή Ιωάννη: «Καὶ ... εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρνίου ἠνεῖχον· καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλη λέγοντες· ἕως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινός, οὐκ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐκάστῳ στολή λευκή, καὶ ἔρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἕτι χρόνον μικρόν, ἕως πληρώσωσι καὶ

και βασικές αρχές ελευθερίας για τους Χριστιανούς και Μουσουλμάνους στην Μέση Ανατολή: Συνέδριο Κοινοβουλευτικού διαλόγου», Βηρυτός, 3-4 Απριλίου 2018. Έκδοση Βουλής των Ελλήνων, 2021.

⁶Βλ. Κάκκουρα, Χριστίνα, *Η ορθόδοξη τουρκοκρατούμενη Κύπρος μέσα από τα μάτια των ξένων περιηγητών*, Πνευματική Διακονία, σσ. 117-125. Παπαπολυβίου, Πέτρος, *Το 1821 και η Κύπρος*, ὅπ. αν., σσ. 126-131.

οἰσύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἰάδελφοὶ αὐτῶν οἰ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί» (Απ. 6:9-11)⁷.

Ο Χριστός είχε προείπει: «Και ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου» (Μτ. 10:22). Ο Χριστός δεν δίδαξε μια θρησκεία που να αποτελεί «ὄπιον του λαοῦ», ἀλλὰ πίστη στον Τριαδικό Θεό που ανατρέπει τα διάφορα «μηχανήματα» εἴτε των ἀνθρώπων κατὰ του Θεοῦ εἴτε των ἀντικείμενων δυνάμεων που ἐπιδιώκουν τὴν ἀπομάκρυνση του ἀνθρώπου ἀπὸ τον Θεό. Γι' αὐτὸ οἱ διωγμοὶ των Χριστιανῶν σε κάθε ἐποχὴ δεν ἀποτελοῦν διωγμὸ των προσώπων ἀλλὰ των φορέων τῆς πίστεως. Ο Χριστός, ἀπευθυνόμενος στον Πατέρα Θεό λέγει χαρακτηριστικά: «Εγὼ ἔδωσα (στους Ἀποστόλους καὶ σε κάθε πιστὸ τὸ Λόγο σου), ὁ κόσμος ὁμῶς τους μίσησε, γιατί δεν συντάσσονται με τὴν ἀμαρτωλότητα καὶ τὴν ἀπιστία, δεν εἶναι ἀπὸ τον κόσμον αὐτό, ὅπως καὶ ἐγὼ δεν ἀνήκω στον ἀμαρτωλὸ αὐτὸν κόσμον» (Βλ. Ἰω. 17:14-16). Ο Χριστός, ὁμῶς, μακαρίζει, δηλαδή δικαιώνει τὴν ἐπιλογὴ τῆς πίστεως στον Θεό: «Μακάριοι ἐστὲ ὅταν ονειδῆσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἰπωσιν παν πονηρόν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἐνεκεν ἐμοῦ» (Μτ. 5:11).

Ἡ λειτουργία τῆς μεγάλης μηχανῆς περιγράφεται ἀκόμα καὶ στους λόγους του Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν λέγει στους Ἀποστόλους του: «... τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἔθνων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσι πολλούς, καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν» (Μτ. 24:7-12).

Ο ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κάνει συνεχῶς ἀναφορὴς στα «μηχανήματα» του διαβόλου που στρέφονται εἴτε ἐναντίον προσώπων, εἴτε ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας εἴτε ἐναντίον ἐθνῶν. Ὁπωσδήποτε, ἡ ὁρολογία αὐτὴ εἶναι δανεισμένη ἀπὸ τὴν πολεμικὴ γλῶσσα, γιατί ἐκεῖ στήνονταν μηχανές ἐκπορθήσεως των οχυρωμένων πόλεων. «Χειμάζεται ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' οὐ καταποντίζεται κλυδωνίζεται, ἀλλ' οὐ γίνεται ὑποβρύχιος· δέχεται βέλη, ἀλλ' οὐ δέχεται τραύματα· δέχεται μηχανήματα, ἀλλ' ὁ πύργος οὐ σαλεύεται. Καίτι λέγω ἡ Ἐκκλησία; Ἐναλόγον ἐφθέγγαστο ὁ ἀλιεὺς, καὶ ἔστηκεν ὡς πύργος ἄσειστος. Πόσοι τύραννοι ἐφιλονέικησαν ἀφανίσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἴσχυσαν; Ἐπιγάρτη πέτρα τεθεμελίωτο. Ἐνόησον· τύραννοι, βασιλεῖς, διαδήματα, ξίφη ἠκονημένα, θηρίων ὀδόντες, θάνατοι ἀπειλούμενοι, τήγανα, κάμινοι. **Καὶ**

---

⁷ Διευκρινίζω ὅτι ἐπίτου προκειμένου δεν ἐπιχειρῶ νὰ κάνω ἀποκαλυπτικὴ ἐρμηνευτικὴ, ἀλλὰ νὰ μεταφέρω τὸ μήνυμα του βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως του διωγμοῦ του λόγου του Θεοῦ καὶ των φορέων του. Βλ. Χριστοδούλου Χρ. Χριστοδούλου (Πρωτοπρεσβυτέρου), *Τὸ παραμυθητικὸ καὶ ἀφυπνιστικὸ μήνυμα τῆς Ἀποκαλύψεως στους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας. Ἐρμηνευτικὸ κίνημα καὶ θεολογικὰ ρεύματα στις παραμονές τῆς ἐπανάστασης*, Πνευματικὴ Διακονία, ὅπ. ἀν., σσ. 83-116.

μηντήν βελοθήκηναυτοῦ ἐξεκένωσεν ὁ διάβολος, τὴν δὲ Ἐκκλησίαν οὐκ ἔβλαψε. Διὰ τί; Πύλαι ἄδου οὐκατισχύσουσιν αὐτῆς. Πόσοι ἐξ ἄρχῆς ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν; ποῦ οἱ πολεμήσαντες; Σεσίγηται, καὶ λήθη παραδίδονται· ἡ Ἐκκλησία ἀνθεῖ. ... Ἐπειδὴ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπολέμησαν, καὶ τὴν μνήμην ἀπώλεσαν· ἡ δὲ Ἐκκλησία ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπει».

Ο Ελληνισμός και ο Χριστιανισμός βρέθηκαν στα αιματοβαμμένα γρανάζια της δίστομης αυτής μεγάλης μηχανής με στόχο την εξάλειψη τους από προσώπου της γης. Δεν γίνεται ανεκτή η ύπαρξη του Ελληνικού πνεύματος και της Χριστιανικής αγιότητας γιατί ξεγυμνώνει εκείνους που φορούν τα χρυσοποικίλα φορέματα, αλλά το ποτήρι τους είναι γεμάτο ακαθαρσία και μεθύσκουν με τον αίμα των μαρτύρων. Η αντίσταση στη μεγάλη μηχανή είναι αυτή που γέννησε ἥρωες και γέννησε Αγίους.

Τιμούμε τους πρωτοστάτες και τους ἥρωες της Ελληνικής Επανάστασης και ψάλλουμε ύμνους δοξολογίες προς τον Τριαδικό Θεό για τους Αγίους Νεομάρτυρες που μαρτύρησαν για τη Χριστιανική πίστη. Το Ελληνικό κράτος απέκτησε αξιοζήλευτη θέση στο γεωγραφικό του χώρο με αναμφισβήτητη τη γεωστρατηγική του θέση και σημασία, όπως αποδεικνύεται σήμερα με τους νέους γεωστρατηγικούς σχεδιασμούς. Γι' αυτό και τότε οι άρχουσες δυνάμεις στράφηκαν εναντίον των επαναστατών Ελλήνων γιατί συγκρούονταν τα συμφέροντα μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου, Ρωσίας, Γαλλίας και Αυστροουγγαρίας. Αργότερα αναπτύχθηκε το φιλελληνικό κίνημα. Αλλοίμονο, όμως! Η μεγάλη μηχανή, που επιβουλεύεται ακατάπαυστα την ύπαρξη του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας του, δεν έπαψε να λειτουργεί μέσα στο χρόνο, το χώρο και τους στόχους της. Δεν είναι ψευδαίσθηση, είναι η πραγματικότητα που βιώνουμε συνεχώς. Αυτή την περίοδο ο χειριστής της μεγάλης και καταστροφικής μηχανής είναι ο Τούρκος πρόεδρος, το κράτος του και οι ποικίλοι σύμμαχοί του. Περίπου συμπίπτουν με τους τότε συμμάχους της Τουρκίας. Ο ίδιος εξισώνει τον εαυτό του με τον Μωάμεθ τον Πορθητή. Κάνει, με ανήθικες συμμαχίες, στρατηγικούς σχεδιασμούς εναντίον της Ελλάδας και της Κύπρου: μετέτρεψε την Αγία Σοφία και άλλους ιστορικούς Ναούς σε τζαμιά, στην Κύπρο έχει διαπράξει κατά συρροή εγκλήματα πολέμου και εναντίον του λαού μας και της ανθρωπότητας χωρίς ερυθρισμό, ως συνέχεια και συνέπεια της εισβολής του 1974. Παρουσία κατοχικού στρατού, εγκατάσταση εποίκων στην κατεχόμενη γη μας, δολοφονία όλων των αγνοουμένων, καταστροφή των Ναών μας ή μετατροπή τους σε τεμένη, καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εμπορία των εικόνων και άλλων λειτουργικών σκευών, συνεχής παραβίαση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης της Κύπρου, και τώρα αδολεσχεί πάνω στην πόλη μας Αμμόχωστο αγνοώντας τα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Ονειρο του ίδιου και των εγκάθετών του στην κατεχόμενη πατρίδα μας, η αναβίωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Έχοντας ενώπιον μας την κατάσταση αυτή, καλούμαστε να προβάσουμε και εμείς αντίσταση στην ύπουλη μηχανή που υπονομεύει την πατρίδα μας. Η αντίσταση αυτή έχει όνομα: είναι η **Χριστιανική πίστη** και η **ελληνική ταυτότητα και αξιοπρέπεια**, που δεν μπορούσαν πλέον να αντέξουν την υποδούλωση, την ταπείνωση, τους διωγμούς, τους εξισλαμισμούς και τον κίνδυνο αφανισμού ενός κορυφαίου πολιτισμού. Το σύνθημα του αγώνα των επαναστατών ήταν η αντίσταση στη δίστομη αυτή μηχανή που επιβουλευόταν και συνεχίζει να επιβουλεύεται το γένος των Ελλήνων: **«Για του Χριστού την πίστη την αγία και της πατρίδος την ελευθερία»**. Η αδιάρρηκτη σχέση μεταξύ Ορθοδοξίας και Πατρίδας δημιουργήθηκε ήδη από τις αρχές της Βυζαντινής περιόδου. Ο επαναστατημένος Ελληνισμός θρησκευτικά, εθνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, ιστορικά, αλλά και στην καθημερινότητα της ζωής του, βίωνε ως αυτοσυνειδησία εντός των δύο αυτών πόλων, **Ορθοδοξία** και **Πατρίδα**. Οι οποιεσδήποτε όθνειες διακηρύξεις, ιδεολογίες, παρεκκλίσεις από την ορθόδοξη πίστη δεν είχαν θέση στην αυτοσυνειδησία των ορθοδόξων Ελλήνων. Θέλω να πιστεύω ότι αυτοί οι δύο πόλοι, που πηγάζουν ως «ιστορία και παράδειγμα»⁸ από την ελληνική παλιγγενεσία, θα λειτουργήσουν και σήμερα για την περιχαράκωση του Ελληνισμού, για να μπορέσει να αντισταθεί στις επιβουλές της μεγάλης, απειλητικής και ολέθριας μηχανής, από οπουδήποτε και αν προέρχονται και επιβουλεύονται την αδιαπραγμάτευτη παρακαταθήκη της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού.

---

⁸Βλ. Πνευματική Διακονία, 14 (2021) 34, ειδικό αφιέρωμα στην Ανάσταση του Γένους 1821-2021: Ιστορία και παράδειγμα (ειδικό αφιέρωμα).